

James Herriot

ÁLLATORVOSI
PÁLYÁM
KEZDETÉN

*Ciceró Könyvstúdió
Budapest*

1.

Erről nem beszéltek a könyvek, gondoltam, amikor a hó befűjt a nyitott ajtórezen és ellepte csupasz hátamat.

Hason feküdtem a kockaköves padlón, valami meghatározhatatlan trágyalétócsában, karom hónaljig a kínlódó tehénben, s lábammal kaparászva igyekeztem támaszt találni ujjaimnak a kövek között. Derékig meztelen voltam, s a hó elkeveredett a testemet ellepő piszokkal és alvadt vérrel. A farmer füstölgő olajlámpát tartott fölém, pislákoló fénykörén túl nem láttam semmit.

Nem, a könyvek nem beszéltek arról, milyen félhomályban köteleket és műszereket keresni; hogyan lehet tisztálkodni fél vödör állott vízben; milyen az, amikor a kövek belenyomódnak az ember mellkasába. Sem a karok lassú zsibbadásáról, az izmok fokozódó bénulásáról, mikor az ember ujjai a tehén erőteljes kilökő nyomásai ellen dolgoznak.

Nem esett szó a fokozatos kimerülésről, a hiábavalóság érzetéről, a vakrémület távoli, halk hangjáról. Visszagondoltam a szülészeti könyv képére. Tehén áll a csillogóan tiszta padlón, s egy elegáns állatorvos makulátlan szülészeti köpenyben tapintatos mélységig beledugja a karját. Könnyed és mosolygó, a farmer és segítői is mosolyognak, még a tehén is mosolyog. Schol semmi kosz, vér vagy izzadság.

Az az ember a képen éppen befejezte kitűnő ebédjét, és átment a szomszédba egy kis borjaztatásra, pusztá élvezetből, mintegy desszertként. Nem mászott ki vacogva az ágyából hajnali kettőkor, és nem dőcögött a fagyott havon húsz kilométert álmosan előremeredve, míg a magányos farm fel nem bukkant a reflektorok fényében. Nem kapaszkodott nyolcszáz métert a fehér domboldalon az ajtótlan pajtáig, ahol a betegek feküdt.

Megpróbáltam még néhány centivel beljebb furakodni a tehénbe. A borjú farfekvéses volt, s én keservesen igyekeztem egy vékony kötélhurkot az alsó állkapcsa felé tolni az ujjam hegyével. Közben a karomat összehúzódtatva a borjú és a csontos medence. A tehén minden toló erőfeszítésétől csaknem elviselhetetlenné vált a nyomás, aztán lazított az állat, és én még néhány centivel beljebb toltam a kötelet. Azon tűnődtem, meddig bírom ezt. Ha nem húzom a hurkot hamarosan arra az állkapocsra, soha ki nem szedem a borjút. Felnyögtem, összeszorítottam a fogamat, és megint előrenyúltam.

Újabb hópamat zúdult be, s én szinte hallottam a pelyheket sisteregni izzó hátamon. A homlokomat is kiverte a verejték, és belecsepegett a szemembe, ahogy a kötelet toltam.

Nehéz ellésnél mindig van egy pillanat, mikor az ember kételkedni kezd, hogy megnyerheti-e a csatát. Eljutottam erre a fokra.

Különböző beszédecskék villantak át az agyamon. „Talán jobb volna levágni ezt a tehenet. A medencéje olyan kicsi és szűk, hogy azon aligha fér ki a borjú.” Vagy: „Szép, hízott állat, kitűnő húsa lehet. Nem volna jóvedelmezőbb, ha kihívatná a mészárosot?” Vagy talán: „Ez nagyon rossz fekvés. Egy tágas tehénben könnyű vol-

na megfordítani a fejet, de ebben az esetben csaknem lehetetlen.”

Persze kiszedhettem volna a borjút embryotomiával: drótot húzok a nyaka köré, és lefűrészelem a fejét. Oly sokszor végződik az ellés úgy, hogy a padló tele van fejjel, lábakkal, belsőrészhalmokkal. Vastag könyvek tanították a borjűfeldarabolás számtalan módozatát.

De itt egyik sem ért semmit, mert a borjú élt. A leg-hosszabb nyújtózkodással ujjam elért a szájnyílás sarkáig, s meglepetésemre a kis állat nyelve megmoccant. Nem számítottam rá, mert a borjak ilyen testhelyzetben rendszerint elpusztulnak, megfulladnak a nyak erős hajlásától és az anyaállat erőteljes szülőgörcseitől. De ebben a borjúbán még égett az élet egy szikrája, s így egyben kellett előhúzni.

Odamentem a most már hideg és véres vízhez, s némán beszappanoztam a kezem. Aztán megint lefeküdtem, a kövek még jobban nyomták a mellkasomat, mint eddig. Megtámasztottam lábujjamat a kövek között, kiráztam szememből az izzadságot, és századszor benyomtam a tehénbe a karomat, amelyet szinte már spagettinek éreztem; végig a borjú száraz kis lábai mellett, amelyek mint a dörzspapír tépték a húsomat, aztán a meghajlított nyakig, onnan a fülig s végül, gyötrelmesen, a pofa mentén az alsó állkapocs felé, amely életem fő céljává vált.

Hihetetlennek látszott, hogy már csaknem két órája ezt csinálom: fogyó erővel küszködöm azért, hogy azt a kis hurkot ráhúzzam az állkapocsra. Minden mást megpróbáltam – visszanyomni a lábat, tompa horgot a szemgödörbe akasztva óvatosan húzni, de végül is visszatértem a hurokhoz.

Nyomorúságos história volt, elejétől végig. A farmer, Mr. Dinsdale kevés szavú, magas, bánatos férfiú, mintha mindig a legrosszabbra számított volna. Mellette állt ma-

gas, szomorú, hallgatag fia, s kettesben egyre mélyé-
sebb búval figyelték erőfeszítéseimet.

De a legrosszabb a bácsi volt. Mikor beléptem a domb-
oldali pajtába, meglepetéssel láttam, hogy egy lapos ne-
mezkalapos, csillogó szemű kis öregember kényelmesen
leereszkedik egy szalmabálára. A pipáját tömködté, és
szemlátomást alig várta a műsort.

– Aggy isten, fiatalember – kiáltotta orrhangon, West
Riding-i tájszólásban. – Én Mr. Dinsdale bátyja vagyok.
Odaát, Listondale-ben gazdálkodom.

Leraktam a szerszámaimat és bólintottam.

– Jó reggelt! Engem Herriotnak hívnak.

Az öreg átható tekintettel nézett rám:

– Az én állatorvosom Mr. Broomfield. Gondolom, hal-
lott róla – azt hiszem, mindenki ismeri. Mr. Broomfield
nagyyszerű ember, kiváltképp borjazásnál. Tudja, még
sose láttam, hogy ne sikerült volna neki...

Kiszorítottam egy halvány mosolyt. Bármikor máskor
szívesen hallottam volna, milyen jó a kollégám, de most
valahogy nem, most nem. Sőt a szavak egy kis lélekha-
rangot kondítottak meg bennem.

– Nem, sajnos nem ismerem Mr. Broomfieldet – mond-
tam, levette zakómat és igencsak vonakodva lehúzza fe-
jemen át az ingemet. – De nem régóta lakom ezen a vi-
déken.

A bácsi elszörnyedt.

– Nem ismeri! Hát, akkor maga az egyetlen ember, aki
nem ismeri. Mondhatom magának, csuda nagyra tartják
Listondale-ben. – Megrendülten elhallgatott, s meggyúj-
totta gyufával a pipáját. Aztán rápillantott libabőrös felső-
testemre. – Az a Mr. Broomfield, az, ha levetkőzik, olyan
mint egy bokszoló. Én még ilyen izmos embert nem lát-
tam.

Tompán elborított a gyengeség hulláma. Hirtelen ólomlábúnak és alkalmatlannak éreztem magam. Mikor kiraktam köteleimet és műszereimet egy tiszta törülközőre, az öregember megint megszólalt:

– És, ha szabad kérdezni, mikor vizsgázott le?

– Ó, úgy hét hónapja.

– Hét hónapja! – A bácsi elnézően elmosolyodott, lenyomkodta a dohányt, és bűdös, kék füstfelhőt fújt a levegőbe. – Hát, én azt tartom, hogy egy kis tapasztalatnak nincs párja. Mr. Broomfield most már több mint tíz éve dolgozik nálunk, és igazán érti a mesterségit. Nem, a könyvek nem sokat érnek. A tapasztalat, az az igazi.

Fertőtlenítőt öntöttem a vödörbe, és gondosan beszapoztam a karomat. Letérdeltem a tehén mögé.

– Mr. Broomfield először mindig valami különleges kenőolajat rak a karjára – mondta a bácsi, elégedetten szippantva a pipájából. – Azt mondja, megfertőződne a méh, ha csak szappant és vizet használna.

Megkezdtem a vizsgálatot. Ez az a jelentőségteljes pillanat, amelyet minden állatorvos átél, mikor becsúsztatja a kezét egy tehénbe. Másodperceken belül kiderül, hogy tizenöt perc múlva felvehetem-e a zakómat vagy többórás, nehéz munkának nézek elébe.

Ez alkalommal nem kísért szerencse; nagyon rossz fekvése volt a borjúnak. A fej hátul, és nincs hely: mint ha egy fejletlen üszőben tapogatnék, nem egy másodszor borjazó tehénben. És teljesen száraz volt – a „víz” órákkal ezelőtt elfolyhatott. Kinn legelt a dombokon, és egy héttel az ideje előtt kezdett borjazni: ezért kellett ebbe a félig romos pajtába hozni. Akárhogy is, hosszú ideig nem térhetek vissza az ágyamba.

– Nos, mit talált, fiatalember? – vágta szét a bácsi metsző hangja a csendet. – A feje hátra van, mi? Akkor könnyű dolga lesz. Láttam, mit csinál ilyenkor Mr.

Broomfield: körbeforgatja a borjút, és a hátsó lábánál fogva kihúzza.

Hallottam már ezt az ostobaságot. A rövid praxis megtanított rá, hogy minden farmer szakértő, ha a másik farmer állatairól van szó. Ha a saját jószágukkal van baj, többnyire rohannak telefonálni az állatorvosnak, de a szomszédaiknál magabiztosak és hozzáértők, teli bölcs tanáccsal. És azt is megfigyeltem, hogy tanácsukat rendszerint értékesebbnek tartják, mint az állatorvosét. Mint most is, például: a bácsi nyilvánvalóan elismert bölcs volt, s a Dinsdale-ek alázatosan hallgatták minden megnyilatkozását.

– A másik módja ilyen esetben – folytatta a bácsi –, hogy az ember összeszed egy pár erős legényt, és kötéllel kihúzza a jószágot, akárhogy hátra van is a feje.

Felsőhajtottam, miközben ujjaimmal tapogatóztam.

– Sajnos ilyen szűk helyen lehetetlen a borjút megfordítani. Ha pedig anélkül húznánk ki, hogy a fejét megfordítjuk, biztosan eltörnének az anyaállat medencecsontját.

A Dinsdale-ek összehúzták a szemüket. Nyilván azt gondolták, hogy kibúvókat keresek a bácsi magasabb rendű tudásával szembesülve.

És most, két órával később, közeledett a vereség. Már-már teljesen kimerültem. Ott henteregtem s feküdtem megalázva a szennyes köveken, miközben a Dinsdale-ek mogorva csendben figyeltek, és a bácsiból szünet nélkül áradt a kísérszöveg. Vörös képe lángolt a gyönyörűségtől, apró szeme szikrázott: évek óta nem volt része ilyen élvezetes éjszakában. Százszorosan megérte a hosszú kapaszkodás fel a domboldalon. Élénksége egy pillanatra sem csökkent; minden percet kiélvezett.

Ahogy ott feküdtem, csukott szemmel, kosztól merev arccal, elnyílt szájjal, a bácsi kezébe vette a pipáját, és előrehajolt a szalmabálán.

– Ebbe beletört a bicskája, fiatalember – mondta mély meglepődöttséggel. – Mr. Broomfieldnek soha, semmi-
be nem tört bele a bicskája, de hát neki nagy tapasztalata
van. Aztán meg erős ember, igen erős ember. Azt az em-
bert nem lehet kifárasztani.

A düh úgy áradt el bennem, mint egy korty erős ital.
A helyes persze az lett volna, ha felkelek, ráöntöm a bá-
csi fejére a vödör véres vizet, lerohanok a dombról és el-
hajtok; el Yorkshire-ból, el a bácsitól, a Dinsdale-ektől,
el ettől a tehéntől.

Ehelyett összeszorítottam a fogam, megfeszítettem
a lábam, és minden erőmet belcadvá nyomtam be a ka-
rom; és a hitetlenség megdöbbenésével éreztem, hogy
a hurok átcússzik az éles kis metszőfogak felett, be a bor-
jú szájába. Óvatosan, imát mormolva, bal kézzel meg-
húztam a vékony kötelet, s éreztem, hogy a csúszócsomó
megfeszül. Hurokba fogtam azt az alsó állkapcsot.

Végre csinálhattam valamit.

– Fogja ezt a kötelet, Mr. Dinsdale, és tartsa kicsit fe-
szesen. Visszanyomom a borjút, és ha maga közben
egyenletesen húzza, erre kell fordulnia a fejének.

– És ha lejön a hurok? – kérdezte a bácsi reménykedve.

Nem feleltem. Nekinyomtam a kezemet a borjú lapoc-
kájának, és tolni kezdtem a tehén izom-összehúzódásai
ellen. Éreztem, hogy a kis test tőlem elfelé elmozdult.

– Most húzza egyenletesen, Mr. Dinsdale, de ne rán-
gassa. – Magamban pedig: „Ó, Istenem, ne engedd, hogy
lecsússzon!”

A fej felénk fordult. Éreztem, ahogy a nyak kiegyene-
sedik a karom mellett s az egyik fül hozzáér a könyököm-
höz. Elengedtem a lapockát, és megragadtam a kis orrot.
Elrekesztve kezemmel a fogakat a vaginális faltól, addig
vezettem a fejet, amíg oda nem került, ahol lennie kellett:
a mellső lábakra.

Gyorsan kitágítottam a hurkot, míg a fülek mögé nem ért.

– Most húzza a fejét, mikor a tehén nyom.

– Nem, most a lábait kell húzni! – kiáltott a bácsi.

– Húzzák azt a kurva fejkötelet, ha mondom! – üvöltöttem teljes hangerővel, s mindjárt jobban éreztem magam, amint a bácsi sértődötten visszatért a bálájára.

A húzásra kijött a fej, s a test többi része könnyen követte. A kis állat mozdulatlanul feküdt a kövön, üveges, nem látó szemmel, a nyelve kék volt s nagyon megdagadt.

– Nem él. Hát hogy is élne – dörmögte a bácsi újra harcba szállva.

Megtisztítottam a száját a nyálkától, erősen belefűjtam a torkába, és mesterséges légzést alkalmaztam. Miután néhányat nyomtam a bordákon, a borjú levegőért kapott, és a szemhéja megremegett. Aztán lélegzeni kezdett, és egyik lába megrándult.

A bácsi levette a kalapját, és hitetlenkedve a fejét vakarta.

– A mindenit, él. Aszitterem, biztos belepusztult abba, amennyit elvacakolt vele. – A tűz nagy része elszállt belőle, s pipája üresen lógott a szájában.

– Tudom, mi kell ennek a kis jószágnak – mondtam. Megragadtam első lábainál fogva a borjút, és odahúztam az anyja fejéhez. A tehén az oldalán feküdt, fejét fáradtan a durva padlóra hajtotta. Bordái fel-alá jártak, szemét csaknem becsukva tartotta, mint aki már nem törődik semmivel. Aztán megérezte pofája mellett a borjú testét, és átalakult: tágra nyílt a szeme, és orra szaglászva vizsgálgatta az új dolgot. Minden szimatolással növekedett az érdeklődése, nagy keservesen a mellére fordult, és orrával bökögette, tapogatta a borjút, miközben mélyen a mellkasából dörmögő hangok törtek elő. Aztán mód-

szereken nyalogatni kezdte a borjút. A természet ilyen alkalomra tökéletes élénkítő masszázst kínál, s a kis jószág felpúposította a hátát, amikor a nyelv durva ízlelőbimbói végighúzódtak a bőrén. Egy percen belül már a fejét rázta, és megpróbált felülni.

Elvigyorodtam. Ez volt az, amit szerettem. A kis csoda. Úgy éreztem, ez sohasem szürkül el, akárhányszor látom is. Amennyire tudtam, letisztítottam magamról az alvadt vért és a piszkot, de nagyobb része úgy rászáradt a bőrömre, hogy a körmömmel sem tudtam eltávolítani. Majd otthon, a forró fürdő. Fejen át felhúztam az ingemet, s közben úgy éreztem, mintha hosszasan vertek volna egy vastag bottal. Minden izmom fájt. A szájam kiszáradt, szinte összeragadt az ajkam.

Egy hosszú, szomorú alak kóválygott felém.

– Nem inna valamit? – kérdezte Mr. Dinsdale. Éreztem, hogy mocskos arcom hitetlenkedő mosolyra feszül. Whiskyvel jól felöntött forró tea látomása úszott elém.

– Nagyon kedves, Mr. Dinsdale, szívesen innék valamit. Nehéz két óra volt.

– Nem – mondta Mr. Dinsdale, s állhatatosan nézett –, úgy gondolom, a téhen.

Hadarni kezdtem:

– Igen, persze, hogyne, csakis, adjon neki inni. Biztos nagyon szomjas. Jót fog tenni neki. Persze, persze, adjon neki inni.

Összeszedtem a holmimat, és kibotorkáltam a pajtából. Kinn még mindig sötét volt, és erős szél csapta csípősen szemembe a havat. Ahogy lefelé gázoltam a lejtőn, a bácsi éles és határozott hangja utoljára ütötte meg a fületem.

– Mr. Broomfield nem enged inni adni borjazás után. Azt mondja, kihűl tőle a gyomor.